AARESTRUP-NOTER

Fra 1827 til 1838 var Emil Aarestrup Læge i Nysted. Derefter flyttede han til Sakskøbing. Fra Tiden omkring 1838 er hans »Nøddevise«, der af Hans Brix omtales som et Lejlighedsdigt fra Nysted, »en nystedsk Selskabssang om Nødder der plukkes, lystig nok og med lidt ægte Lyrik«[1]. Fra Lolland og Falster er en ret god Overlevering om »Nøddedagen«, en Dag efter Høst. Da havde Tyendet fri og kunde gå i Skoven og plukke Nødder. Man samlede disse til Brug i Vintertidens Legestuer. Den gamle Almueskik er kendt fra mange Egne af de danske Øer og fra Østslesvig[2]. Aarestrup har naturligvis hørt om den i Nysted, og af hans »Nøddevise«, der er digtet udfra Viden om denne smukke Tyendeskik, kan det ses, at den også har været kendt og brugt af den Overklasse, som Aarestrup færdedes iblandt på de østlollandske Herregårde. Nøddevisen er skrevet til Melodi af »Im Wald und auf der Heide«. I Nutiden har Oluf Ring komponeret en Melodi til Visen, der nu er optaget i Folkehøjskolens Sangbog. Da der ikke i Brix' og Raunkjærs Udgave af Aarestrups Samlede Skrifter, hvor Nøddevisen findes i Bind III, 35—38, er føjet nogen forklarende Note til det festlige Digt, tør man tro, at nærværende Meddelelse ikke er uden Berettigelse.

*

I Aarestrups Digt: »Til et Barn« (Samlede Skrifter III, 57) lyder de 4 sidste Linjer af første Vers således: »En gammel Kone graa / gi'r dig af Skaalen Drikke, / Og hendes Døttre gaae / Med Melkespand og strikke.«

Om disse Linjer nævner Brix, at de er belastet med en Fortalelse: »Der skal to Hænder til at strikke«[3]. Forholdet er imidlertid dette, at Pigerne, som Aarestrup digter om, hver har båret en Mælkespand på Hovedet, og så har de — med begge Hænder fri — så nemt kunnet gå og strikke, et Vidnesbyrd om landlig Flid, som Aarestrup nok har set adskillige Gange, og som Maleren Jørgen Sonne (1801—1890) på sit Billede: »Landlig Scene« har benyttet som Forgrundsmotiv[4]. Aarestrups Vers er da i ingen Henseende »belastet med en Fortalelse«.

[1] Hans Brix: Emil Aarestrup I (1952), 79, 82. [2] Folkeoverleveringen om Nøddedagen er samlet i min Bog: Gilder i Landsbyen (1942), 38—40. Jfr. Lolland-Falsters Folketidende 3.3. 1950. [3] Hans Brix: Emil Aarestrup I, 83—84. [4] Ch. A. Been: Danmarks Malerkunst II (1903), 19.

August F. Schmidt.

»PAA MEMPHIS STATION«

Hans Mølbjerg har i en lille artikel »Paa Memphis Station« her i tidsskriftet (1954 p. 179 ff.) søgt at tolke Johannes V. Jensens digt symbolsk. Jeg finder denne gennemgang højst angribelig, og det forekommer mig at Hans Mølbjerg ikke har skrevet ganske klart. Da jeg i en større afhandling har behandlet »Paa Memphis Station« (i »Nordisk tidskrift« XXX 1954 (1955) og XXXI (1955)) skal jeg her nøjes med et par kritiske

randbemærkninger. Først: Hans Mølbjerg henviser til min kronik »Paa Brinkly station« (»Politiken« 18.3. 1954) og skriver, at den er fremkommet på jubilæumsdagen for digtets offentliggørelse. Jeg må tilstå, at jeg ikke kender selve jubilæumsdagen. »Paa Memphis Station« stod trykt første gang i »Tilskueren« marts 1904.

Hans Mølbjerg skriver: »Det er karakteristisk, at netop hvor den endelige konsekvens tages i digtet, der vokser denne modsigelse frem i befriende sarkasmer: man svælge sin smerte. Floden der vandrer sundt indunder de svangre skyer, klædes i dagens *tarvelige* lys« (p. 181). Jeg skal intet indvende imod, at versene:

Tænd Piben paa fastende Liv,
forband Gud og svælg din Smerte!

(der er langt stærkere end Hans Mølbjergs konjunktiv) tolkes som en »befriende sarkasme«. Men versene:

Ser du ikke, hvor Strømmens Morgenvande
klæder sig milebredt med Dagens tarvelige Lys
og vandrer sundt under de svangre Skyer!

Her er intet sarkastisk. Hans Mølbjerg kursiverer ordet tarvelig. Hvordan opfatter han dette ord? Når han taler om sarkasme må han vel mene, at det betyder simpel. Men det gør det ikke. Ordet betyder her *nødtørftig*. Versene citeres i »Ordbog over det danske sprog« XXIII (1946) sp. 848 (under tarvelig, betydning 1): med (væsentlig) positiv (ikke nedsættende) betydning (nu mindre brugelig). Det kan nævnes, at Chr. Rimestad citerer disse vers i sin bog »Fra Stuckenberg til Seedorf. Den lyriske Renæssance i Danmark« II (1923); han skriver: »Det er Tillægsordene »tarveligt« og »sundt«, der er de afgørende« (p. 52)[1]. Noget som helst sarkastisk synes han ikke at lægge i dette citat. Det er jo netop den nu (i 1954/55) usædvanlige brug af tarvelig, der er med til at give digtet dets dybe glæde over denne tilværelse, den eneste, som for Johannes V. Jensen gik sammen med det højeste et menneske kan forestille sig på sin højde. Man kan sige at »tarvelige Lys« korresponderer på en meget fin måde med det lige efterfølgende »arme Taknemlighed«.

Til sidst kommer Hans Mølbjerg ind på digtets slutning; det »elendige Godstog«, der har været ventet i seks timer, kører langsomt ind med knuste sider:

Men paa Tenderen mellem Kullene
ligger fire stille Skikkelser
dækket af blodvaade Frakker[2].

Hans Mølbjerg skriver: »Så vidt jeg ved, var der engang en gymnasieklasse, der henvendte sig til Johs. V. Jensen for at få at vide, hvilken dybere mening der kunne være med den togulykke tilsidst. Så vidt jeg erindrer, svarede digteren, at det ikke havde nogen mening, men at sådan kunne tilværelsen være. Rent æstetisk har det så den mening, at virkeligheden er større end digtet, at tilfældet må have sin plads« (p. 181 f.). Det skal ikke på nogen måde benægtes, at Johannes V. Jen-

sen har svaret på denne måde; men hertil er at sige, at vi jo ved at »Paa Memphis Station« har en virkelig oplevelse som baggrund, sml. med prosastykket »Æventyret i den fremmede Stad« fra 1911[3]. Jeg kan ikke forstå, hvordan det så her kan gælde, at »virkeligheden er større end digtet« al den stund digteren holder sig til noget virkeligt oplevet. Virkeligheden — her døden, der er af så afgørende betydning for Johannes V. Jensens ungdomsdigtning[4] — er med i digtet her som andre steder.

Videre skriver Hans Mølbjerg: »Man kunne måske associere dette slutbillede af ligene på kultenderen med linjen: »Under du ikke Dagen dens Kampret?« — og læse den som en kending fra et skjaldedigt: ligdyngen af faldne odinskæmpere, der hver aften rejser sig fra valen for at begynde forfra næste dag, et noget blodigt billede på tilværelseskampen, kæmperimene: dag og dåd. Så tilsidst disse stille skikkelser under frakkerne, der lader ane, at sådan er virkeligheden, at den kræver sine ofre« (p. 182). Jeg må tilstå, at her kniber det slemt for mig at følge med. Selvfølgelig kan man godt associere »Under du ikke Dagen dens Kampret?« med de døde mænd på tenderen; men jeg tror ikke Johannes V. Jensen har haft den opfattelse. Kampret betyder nødvendigvis ikke noget om en kamp der fører til død. Men vi kan i hvert fald ikke læse linien som en kenning fra et skjaldedigt. Ifølge »Ordbog over det danske sprog« er en kenning »poetisk omskrivning (af substantiver; perifrase), som den især er karakteristisk for den gamle skjaldedigtning« (X (1928) sp. 289). En kenning er en omskrivning, der består af mindst to led af hvilket det ene gøres kendeligt (jf. navnet) ved hjælp af det andet, f. eks. *drueblod* (se Jón Helgasons fremstilling i »Norges og Islands digtning« p. 22 ff. i »Nordisk Kultur« VIII: B, 1953). Jeg kan ikke se rettere end, at Hans Mølbjerg har misbrugt ordet kenning. Linien »Under du ikke Dagen dens Kampret?« kan ikke sammenstilles med en kenning i de gamle skjaldedigte, *kampret* er ikke nogen kenning.

Dette lille afsnit i Hans Mølbjergs tolkning viser tydeligt hvilken risiko man løber ved at søge frem til forskellige symboler og ved fejlagtige stilistiske sammenstillinger. Hvilke vers er de centrale i »Paa Memphis Station«? Kan der være tvivl om, at det er disse:

> Fat dig ogsaa du, Uforsonlige!
> Vil du aldrig glemme, at man lovede dig Evigheden?
> Forholder du Jorden din arme Taknemlighed?
> Hvad vil du da med dit Elskerhjerte?

Hans Mølbjerg nævner ikke disse vers. Det er heller ikke let at få noget symbolsk ud af dem. Chr. Rimestad citerer disse vers og siger med rette, at de kunne stå som et motto for hele Johannes V. Jensens forfatterskab[5].

Hans Mølbjerg slutter sin gennemgang med disse ord: »Og det forhold, at sansningerne i digtet er så intense, og symbolerne derfor ligesom er eet med dets ydre virkelighed — det er måske hemmeligheden ved dette digts styrke også som tankedigt.

Men at ville dække oplevelsesnuancerne i »Paa Memphis Station« med fortolkninger — det er at øse af danaidernes kar« (p. 182).

Jeg vil gerne give min tilslutning til, at ingen analyse — hvor dybtgående den end er — kan dække »oplevelsesnuancerne« i Johannes V.

Jensens geniale ungdomsdigt, dette rige, mangfoldige og stærke digt, der har anslået tilværelsens grundakkorder — for at tale Oehlenschlägersk. Men hvis symbolerne er ligesom et med digtets ydre virkelighed — hvad skal Hans Mølbjergs symbolske tolkning så tjene til? Er den så ikke overflødig? Ja, jeg spørger, for jeg kan have taget fejl. »Paa Memphis Station« kan, som andre digte, læses og tolkes på forskellige måder. Hans Mølbjerg har læst og oplevet det på sin måde, og det skulle jeg ikke have indvendt det mindste imod, hvis der ikke var nogle regulære misforståelser i hans tolkning.

Harry Andersen.

[1] Chr. Rimestad burde have skrevet *tarvelig* og *sund*. I øvrigt er sund jo her brugt adverbielt! [2] I Leif Nedergaards bog »Johannes V. Jensen« (1943) tales om »de tre lig på tenderen« (p. 154). [3] Trykt i »Verden og Vi«, 1. årg. nr. 1 (8. december 1911). Jf. Leif Nedergaard »Johannes V. Jensen« (1943) p. 154 f. Leif Nedergaard nævner ikke, at det er Alf Henriques der som den første har henledt opmærksomheden på forbindelsen mellem »Æventyret i den fremmede Stad« og »Paa Memphis Station« (i »Tilskueren« 1939 2. halvbind p. 73). Se også min kronik »Paa Brinkly station« (»Politiken« 18.3. 1954) og langt mere indgående min afhandling i »Nordisk tidskrift« XXX 1954 (1955) og XXXI (1955). [4] Se Leif Nedergaard »Dødsproblemet i Johannes V. Jensens digtning« (»Nordisk tidskrift« XXVIII (1952) p. 114 ff. »Paa Memphis Station« omtales p. 118). [5] Se »Fra Stuckenberg til Seedorf« II p. 52.

ANMELDELSER AF FOLKEVISELITTERATUR

Paul G. Brewster: „The Two Sisters". FFC 147. Helsinki 1953. 101 s.

Visen om »Den talende strængeleg« (DgF 95; Child nr. 10) synes kun at være kendt i Norden, England-Skotland og Nordamerika. Den har tematisk slægtskab med æventyret »The Singing Bones« (AT 780), en cante-fabel, hvis særlige udbredelsesområde synes at være Mellem- og Sydeuropa. De to traditionsgrupper er tidligere blevet undersøgt af Lutz Mackensen (»Der singende Knochen«, FFC 49, Helsinki 1923), der mener at have fundet traditionens hjemsted i det flamske kulturområde, hvor den skal være opstået i førkristen tid i en form, der minder meget om den danskes vises indhold.

Brewsters undersøgelse omfatter kun det nordiske og anglo-amerikanske visestof. Ganske vist giver han i kap. III (»Analogues of the Ballad Story«, s. 54 ff.) en del referater af den omtalte cante-fabel, men den europæiske del af dette stof er, bortset fra en ungarsk variant, kun engelske referater af Mackensens materiale, og der er ikke gjort noget forsøg på at behandle de to grupper som en helhed. Man har nærmest det indtryk, at Brewster betragter dette kapitel som et nødvendigt onde, og dette indtryk forstærkes, når man opdager, at han ikke har medtaget en ny græsk variant, som han i st. f. har trykt i »Maal og Minne« 1953. I det nævnte kapitel har Brewster dog gjort vesteuropæisk videnskab den tjeneste at referere prof. Solymossy's historisk-geografiske undersøgelse fra 1925. Som en lille forglemmelse fra forfatterens side kan nævnes, at han i dette kapitel (s. 65) også medtager et referat af en svensk visetekst, der allerede er refereret i kap. II »Abstracts of Variants« (s. 42, var. GS *B*).